

By-fráze v českém participiálním pasivu (cesta k analýze pasiva)¹

Petr KARLÍK | Ústav českého jazyka FF MU

The *by*-phrase in the Czech passive participle (one way toward the analysis of the passive)

This study discusses the three probably most influential theories of the passive in generative grammar: Chomsky (1957), Jaeggli (1986) and Collins (2005), aiming to evaluate their proposed analyses of the passive structure in terms of their adequacy with regard to the syntactic and semantic properties of the *by*-phrase in the Czech long passive, i.e. the structure “*be* – passive participle – DP with instrumental case (= *by*-phrase)”. It is shown that from this perspective, the most adequate theory of the verbal passive is the one by Collins (2005; 2018b), called “smuggling analysis”. This is because it naturally explains the thematic interpretation of the *by*-phrase and determines its distribution in the passive structure. The smuggling analysis predicts that the Czech *by*-phrase (= DP with instrumental case) is the external argument and has the same semantic/thematic interpretation as the [Spec, vP]-argument of the active clause. This theory is entirely consistent with other principles of generative grammar, especially with the UTAH hypothesis (Baker, 1988).

Key words: *by*-phrase, Czech data, passive participle, passive structure

Klíčová slova: *by*-fráze, data z češtiny, pasivní struktura, pasivní participium

0 Téma studie

Alexiadouová, Anagnostopoulouová a Schäfer (2018) mají myslím pravdu, když říkají, že analýza *by*-frází² je jednou z nejproblematictějších otázek v teoriích pasivizace; já dodávám, že též rozhodujícím způsobem ovlivňuje formální i funkční analýzy pasiva v generativní gramatice.³ V článku budu pozorovat data, která budou reflektovat

¹ Tato studie využívá prvních výsledků výzkumu, který je součástí projektu *Participia a nominalizace: nové analytické směry* (GA19-07004S), financovaného Grantovou agenturou ČR. Děkuji oběma anonymním recenzentům za jejich připomínky a podněty ke zlepšení tohoto článku, za všechny nedostatky nesu ale přirozeně odpovědnost pouze já.

² Termínem *by*-fráze se v generativní lingvistice standardně označuje v pasivu foneticky realizovaná XP odpovídající externímu argumentu aktivní struktury (viz dále). V češtině má typicky formu DP_{instrumental} (*Děvčata sázejí stromy – Stromy jsou sázeny děvčaty*), v angličtině se tato DP objevuje uvnitř PP s předložkou *by* (*The girls are planting the trees – The trees are planted by girls*), což motivuje i termín *by*-fráze používaný též při popisech jiných jazyků; v tomto smyslu budu termínu *by*-fráze užívat i já (i v popisu češtiny).

³ Za pasivum pokládám v češtině jen struktury *s -n-/t-*participiem (= a), nikoli struktury tvořené aktivní formou slovesa, typicky ve formě 3. os., a reflexivním klitikem *se* (= b). To, že ve strukturách (a) i (b) má u tranzitiv a ditranzitiv subjekt stejnou tematickou roli, jakou má objekt struktury aktivní

syntaktické a sémantické vlastnosti *by*-frázi; doufám, že tak ukážu, z jakého úhlu se generativní gramatika může na pasivum dívat, a že přispěju k hledání empiricky i explanatorně adekvátní analýzy pasiva, alespoň tím, že daty zdůvodním, který typ analýzy se jeví z tohoto pohledu jako nejlepší. Využiju k tomu data z češtiny, tedy „konstrukce“ [být + -n/-t-participium] (= PasPart); PasPart je infinitivní forma derivovaná v češtině z verbálního kmene, jejíž vnitřní struktura je např. pro sloveso *sázet* vyjadřovaná při její fonetické realizaci formou [[[[_√sáz]_{Th}]-e]_{Part}]-n]_{Shoda} -θ/-a/-o... / -ý/-á/-é...], pro sloveso *bodnout* formou [[[[_√bod]_{Th}]-nu]_{Part}]-t]_{Shoda} -θ/-a/-o... / -ý/-á/-é...].⁴

1 Krátké a dlouhé pasivum

Typickým příkladem jsou věty (1) a (2), obsahující tranzitivní sloveso, což je napříč jazyky nejrozšířenější, tzv. kanonické pasivum:

(1)⁵ *Stromky jsou sázeny děvčaty* (tzv. dlouhé pasivum).

(2) *Stromky jsou sázeny* (tzv. krátké pasivum).

V dlouhém pasivu (1) je foneticky realizovaná *by*-fráze, kdežto v krátkém pasivu (2) *by*-fráze foneticky realizovaná není.⁶

(*Opravují školu* _{patiens} – (a) *Škola* _{patiens} je opravována / (b) *Škola* _{patiens} se opravuje), a že u intransitiv je ve strukturách s formou (a) i (b) subjekt expletivní (v našich příkladech je to zájmeno „pro“ nemající fonetickou realizaci: (a) pro _{expletiv} *O tom je diskutováno* – (b) pro _{expletiv} *O tom se diskutuje*), vede funkční gramatiku k tomu, že se snaží obě formy pokládat za dvě instance jedné kategorie, třeba právě pasiva (nebo deagentivu apod.). Uvedené identické chování forem (a) a (b) v povrchové syntaxi ale přirozeně nutně neznamená, že jsou obě struktury generovány stejnou derivací, a nejsou-li, pak v generativní gramatice reprezentují různé struktury. V tomto článku nemohu ukázat rozdíl v derivaci českých struktur typu (a) a (b), protože by to vyžadovalo samostatnou (a jistě dlouhou) studii; pro analýzu struktur typu (b) proto odkazují např. na Medovou (2009) a Hudouskovou (2016), derivaci struktur typu (a) představím v tomto článku. Na kontrastech v příkladech (i)–(iii) níže chci jen připomenout rozdíly viditelné v povrchové struktuře vět se strukturami typu (a) a (b) – vedle morfologie na slovese (pasivní morfologie slovesa v typu (a) × aktivní morfologie slovesa v typu (b)), které jinak než jako výsledek různé derivace nelze vysvětlit. Příklad (i) *Škola je opravována Ukrajinci* _{agens} × *Škola se opravuje* **Ukrajinci* _{agen} ukazuje, že jen ve strukturách typu (a) lze vyjádřit v pozici adjunktů agens. Příklad (ii) **Bylo tam spáno ve stanech* × *Spalo se tam ve stanech* ukazuje, že jen struktury typu (b) lze tvořit od sloves s jedním argumentem, typicky s rolí agentu (neergativa), viz příklad výše, ale taky s rolí pacientu (neakuzativa): **Dříve bylo hodně umíráno na mor* × *Dříve se hodně umíralo na mor*. Příklad (iii) *Dům už je opravený dva roky* × **Dům už se opravil dva roky* pak ukazuje, že jen struktura typu (a) může mít rezultativní význam.

⁴ Pro distribuci _{Part} -n- × _{Part} -t- viz např. Caha (2017); distribuci tzv. krátkých a dlouhých shodových sufixů (*sázen/bodnut-θ/-a/-o... / -ý/-á/-é...*) nebudu věnovat pozornost, protože pro moje cíle nehraje roli. Pro vlastnosti slovesa *být* v pasivní konstrukci viz např. Karlík (2004) či Veselovská a Karlík (2004).

⁵ Jazykové příklady uvádím pod arabskými číslicemi, jinde užívám jiné označení.

⁶ Pro Naši řeč se hodí připomenout, že dlouhé pasivum je tradiční past na žáky i učitele: je v příkladu (1) jméno v instrumentálu *děvčaty* předmět, nebo příslovečné určení? – a stejně tak i pro největší

Lingvisté zabývající se pasivem napříč jazyky (např. Siewierska, 1984; 1988; Keenan – Dreyer, 2007; Kiparsky, 2013) zjistili řadu generalizací; pro naše účely jsou relevantní tyto:

- (i) Jestliže má jazyk pasivum, tak má kanonické pasivum.
- (ii) Jestliže má jazyk kanonické pasivum, tak má krátké pasivum a může mít dlouhé pasivum.

Např. litevština a finština mají krátké pasivum a nemají dlouhé pasivum, např. litevština:

- (3) *Es tieku macits (*no mates)* (Keenan – Dreyer, 2007, s. 331).
„Já jsem učen (*matkou).“
- (iii) Jestliže má jazyk impersonální pasivum, pak je vždy krátké a může být i dlouhé.

Druhý případ je němčina, holandština aj., jazyky s pouze krátkým impersonálním pasivem jsou např. švédština, islandština, španělština aj. (Siewierska, 1984, s. 94); např. švédština:

- (4) *Det kämpades hårt (*av alla deltagare)* (Kiparsky, 2013, s. 28).
„Ono bylo bojováno tvrdě (*všemi účastníky).“

Zvláštní situace je (z evropských jazyků) v itaštině: ta už od 13. stol. impersonální pasivum vůbec nemá, a tam, kde zůstalo (u sloves *concedere* ‚povolit‘, *ordinare* ‚přikázat‘, tedy – zdá se – po slovesech s CP-argumentem, tj. větným argumentem, viz v (5) *di smettere le sue proteste*), dovoluje *by*-frázi, tj. dlouhé pasivum. Kiparsky (2013) ovšem říká, že itaština má pouze krátké impersonální pasivum:

- (5) *Gli è stato ordinato (da vari generali) di smettere le sue proteste* (internet).
„Bylo mu přikázáno (různými generály) přestat protestovat.“
- (iv) Dlouhé pasivum v jazycích, které mají pasivum, je vždy opcionální (Kiparsky, 2013).

V jazycích s krátkým i dlouhým pasivem se s absolutní převahou využívá krátké pasivum (Wanner, 2009, s. 77). Štícha et al. (2013, s. 626) zjistili, že v češtině je jen 10 % dlouhých pasiv (tyto údaje je ovšem třeba brát s rezervou, neboť není jisté, zda reflektují rozdíl mezi dějovým pasivem a stavovým pasivem; viz dále).

V češtině všechna slovesa, která dovolují pasivum (k tomu viz Karlík, 2012), dovolují krátké i dlouhé pasivum: Tranzitiva (1') a ditranzitiva (6) mají tematické pasivum (tj. s argumentovým subjektem), intranzitiva (7) mají expletivní pasivum (tj. s neargumentovým subjektem):

- (1') *Stromky jsou sázeny (děvčaty).*
- (6) *Knižka byla prodána Pavlovi (Petrem).*
- (7) *(Ono / **pro**) bylo hlasováno o tom zákonu (jen několika poslanci).*

znalce pasiva: je to argument, nebo adjunkt, nebo „bastard“ – sémantický argument, syntaktický adjunkt?

2 Data ukazující vlastnosti *by*-fráze v dlouhém pasivu⁷

2.1 Forma *by*-fráze

V indoevropských jazycích se *by*-fráze objevuje vždy ve formě DP nebo PP, kterou nacházíme i v jiných syntaktických pozicích; je to typicky forma, která je identická s formou, která v těchto jiných pozicích vyjadřuje některý z níže uvedených významových rysů (i)–(iv), tj. rysů, které má ablativ v latině (viz Palancar, 2002, s. 187):

- (i) sémantický rys „ORIGIN/CAUSA/INSTRUMENT“: nejčastěji instrumentál (česky: *Ten dopis byl podepsán (mým synem), Byl sužován (bolestmi) × Otec se chlubil [svým synem], Trpěl [bolestmi]* a velké množství jazyků s pádovou flexí); ablativ (latinsky: *Rēx (armīs militum) interfectus est* ‚Král byl zabit (zbraněmi vojáků)‘ (neagentní *by*-fráze) × *Lacrimat [gaudio]* ‚Pláče radostí‘, [*Clave*] *portam aperit* ‚Otevírá dveře [klíčem]‘);
- (ii) sémantický rys „FROM“: latinsky: *Rēx (ā militibus) interfectus est* ‚Král byl zabit (vojáky)‘ (v agentové *by*-frázi) × *Cicerō hostēs* _{from} [ab urbe] *prohibuit* ‚Cicero držel nepřítele [od města]‘, česky: *Byl pochválen (od Petra) × Odešel* _{from} [od Petra], srbsky a chorvatsky: *Film je odlično prihvaćen (od strane) publike* ‚Film je dobře přijat (publikem)‘ × *Bio je daleko* _{from} [od publike] ‚Byl daleko [od publika]‘ (jen v *by*-frázi se v těchto jazycích může objevit komplexní P *od strane*, německy: *Sie wurde (von Peter) geküsst* ‚Byla políbena (Petrem)‘ × *Sie fuhr* _{from} [von Peter] *zum Paul* ‚Jela [od Petra] k Pavlovi‘, italsky: *È baciato (dai suoi genitori)* ‚Je líbán (svými rodiči)‘ × *Si è allontanato* _{from} [dai suoi genitori] ‚Odstěhoval se [od svých rodičů]‘, francouzsky: *Il est aimé (de ses parents)* ‚Je milován (svými rodiči)‘ × *Il s'est éloigné* _{from} [de ses parents] ‚Odešel se [od svých rodičů]‘ (především u statických událostí, tj. v neagentové *by*-frázi);
- (iii) sémantický rys „THROUGH“: německy: *Das Projekt wurde (durch das Ministerium) gefördert* ‚Projekt byl podporován (ministerstvem)‘ × *Er ging* _{through} [durch den Wald] ‚Šel [lesem]‘, polsky: *List jest pisany (przez mamę)* ‚Dopis je psán (maminkou)‘ × *Obserwował dziewczynę* _{through} [przez okno] ‚Pozoroval dívku [oknem]‘, francouzsky: *Il a été embrassé (par ses parents)* ‚Byl políben (svými rodiči)‘ (u dynamických událostí, tj. v agentové *by*-frázi) × *Il est sauté* _{through} [par la fenêtre] ‚Skočil [oknem]‘;
- (iv) sémantický rys „NEAR TO“: anglicky: *The village was destroyed (by the river)* ‚Vesnice byla zničena (řekou)‘ × *He lives* _{near to} [by the river] ‚Žije [u řeky]‘.

⁷ Z prostorových důvodů pominu *by*-fráze objevující se ve dvou jiných syntaktických kontextech než PasPart a auxiliár *být*: (a) v kontextu PasPart a auxiliáru *mít*: *Petr má slíbenou novou pracovní (ředitelem // od ředitele) a dostal. Petr dostal přidělenou novou pracovní (ředitelem // od ředitele)*; pro výbornou deskriptivní analýzu viz Giger (2003); (b) v kontextu událostních nominalizací, a to těch, které s PasPart sdílejí verbální porci vnitřní struktury dovolující pasivizaci, tj. ve frázích s kmenovými nominalizacemi (*Žlučové kameny byly odstraněny (primářem Novákem) – Odstranění žlučkových kamenů (primářem Novákem)*) × **Bylo kašláno Petrem / *Kašláni Petrem*, a také těch, které verbální porci dovolující pasivizaci ve své vnitřní struktuře neobsahují, tj. ve frázích s kořenovými nominalizacemi (*Vozidlo bylo kontrolováno (vyškoljeným automechanikem) – Kontrola vozidla (vyškoljeným automechanikem), *Bylo kašláno Petrem / *Kašel Petrem*; pro analýzu viz např. Karlík (2019a).

V češtině se *by*-fráze v pasivu⁸ objevuje ve třech formách: (a) [DP_{Instr.}], která je nositelem sémantického rysu [ORIGIN/CAUSA/INSTRUMENT], a je tedy k dispozici jako co do rysů nejméně specifikovaná pro všechny *by*-fráze, viz (8a); (b) [od DP_{gen.}], která je k dispozici v podmnožině externích argumentů umožňujících jejich interpretaci komplexem rysů {[ORIGIN/CAUSA/INSTRUMENT], [STARTING POINT]}, viz (8b); (c) [ze strany DP_{gen.}], která je stylisticky příznaková a typicky se objevuje v „úřední“ češtině s DP-komplementem s rysem [SKUPINA/INSTITUCE apod.], pokud externí argument umožňuje interpretaci komplexem rysů {[ORIGIN/CAUSA/INSTRUMENT], [STARTING POINT]}, viz (8c); pokud takovou interpretaci neumožňuje, pokládám *by*-frázi [ze strany DP_{gen.}] za negramatickou, viz (8c'). V článku budu v příkladech používat defaultní formu (a):

- (8a) Kněz byl vězněn [policií / *od policie / *ze strany policie].
- (8b) Družstva budou [pořadatelé / od pořadatelů / *ze strany pořadatelů] vybavena mapou. Ovoce je nabodáváno [vosami / od vos / *ze strany vos]. Zloděj byl potřísněn [krví / od krve / *ze strany krve].
- (8c) Na obce je činěn [investory / od investorů / ze strany investorů] velký nátlak. Rodině byla poskytnuta [policií / od policie / ze strany policie] psychologická pomoc.
- (8c') Byla vypsána [městem / *od města / *ze strany města] tři výběrová řízení. Kampaň byla vedena [zástupci Libereckého kraje / *od zástupců Libereckého kraje / *ze strany zástupců Libereckého kraje].

Pro vysvětlení Instr na DP realizující *by*-frázi existuje mnoho teorií, mj. v závislosti na zvolené teorii pádu. Klasické je řešení skrze tzv. *case-marking-preposition* a český DP_{Instr.} lze analyzovat tak, že DP je komplementem foneticky prázdné P, tedy je to syntaktická struktura_{pp}[P[DP]]. V_{pp}[P[DP]] realizující *by*-frázi obsahuje P pouze neinterpretované rysy, zvláště [INSTRUMENT], a nepřispívá tudíž k sémantické interpretaci PP, proto v češtině musí zůstat PP bez fonetické realizace P: *Byl pochválen prezidentem / *s prezidentem*. Pokud P obsahuje vedle neinterpretovaného rysu [INSTRUMENT] interpretovaný rys (např. [SOCIATIV]), musí se naopak objevit i ve fonetické reprezentaci PP: *Setkal se s Petrem / *Petrem*. Přítomnost P je tedy licencována syntakticky, totiž právě tím, aby přidělila DP pád (a tím vymaže i svůj neinterpretovaný rys).

V_{pp}[_p od [DP_{Gen.}]] obsahuje P interpretovaný rys [„FROM“] (viz výše), který selektuje DP_{gen.}; proto P musí mít fonetickou realizaci. _{pp}[_p od [DP_{gen.}]] je tedy podmnožina _{pp}[_p θ [DP_{Instr.}]], a má proto v kanonickém pasivu omezenější distribuci.

⁸ V aktivní větě se *by*-fráze nemůže objevit: *Stromky jsou sázeny (děvčaty) × Sází stromky *děvčaty*. V češtině znám jediný případ, kdy aktivní forma dovoluje aktivní i pasivní syntax, tj. kdy se i ve struktuře s aktivní morfologií objevuje *by*-fráze (b): (a) *Nechal Petra recitovat básničku* × (b) *Nechal básničku recitovat Petrem*. V obou větách (a) a (b) je infinitiv s aktivní morfologií *recitovat*, nikoli pasivní infinitiv *být recitován*, a v (b) je *by*-fráze *Petrem*. Analýzu neznám.

2.2 Syntaktické vlastnosti české *by*-fráze

(i) *By*-fráze se může objevit ve strukturách s PasPart imperfektiva i perfektiva:

(9) *Žák byl chválen/pochválen (učitelem).*

(ii) Foneticky realizovaná *by*-fráze je k dispozici ve všech strukturách s PasPart verbálním (tj. dějovým) a objevuje se – v rozporu s běžným tvrzením mnoha lingvistů – také ve strukturách s formálně stejným PasPart adjektivním (tj. stavovým), ačit' jen za jistých podmínek; viz dále v tomto pododdíle.

Opakovaně uváděná distribuce *by*-fráze (v dějovém pasivu (DějP) opcionální (10) × ve stavovém pasivu (StP) nepřítomná (11)) bývá často uváděna jako jedna z diagnostik rozlišení obou typů pasiva. (Pro další gramatické jevy, které v češtině odlišují DějP a StP s PasPart, viz Karlík (2004) a Caha (2017)):

(10) *Byl (po)chválen (učitelem); Bude (po)chválen (učitelem); Je chválen (učitelem).*

(11) *Je pochválen (*učitelem).*

V češtině je forma PasPart součástí DějP i StP. PasPart_{perfekt} v kombinaci s Aux_{préz} kompozicionálně poskytuje čtení StP,⁹ v kombinaci s Aux_{prét/fut} dává k dispozici čtení StP i DějP; pro analýzu, opírající se o negaci, distribuci adverbii *stále* a *právě* a jiné formální projevy, viz Caha (2017):

(12) *Jejich byt je (stále / *právě) (ne)vyklizen (*policii) (StP) × Jejich byt je (stále / právě) (*ne)vyklizen (policii) (DějP).*

(12a) *Jejich byt byl (stále) (ne)vyklizen (*policii) (StP) × Jejich byt byl (*stále) (*ne)vyklizen (policii) (DějP).*

PasPart_{imperfekt} poskytuje čtení DějP, a tedy opcionálně *by*-frázi:

(13) *Petr je / byl / bude (*ne)vyšetřován / (dr. Nechutovou) (DějP).*

V současné lingvistice je standardní rozlišovat v návaznosti na Kratzerovou (2000), která se inspirovala Nedjalkovem a Jachontovem (1988), dvě StP, obsahující formálně stejné stavové PasPart: (a) *target state passives* (TStP), popisující výsledné stavy, které jsou principiálně reverzibilní, tedy mohou být přechodně platné, a to je kontext, který je vyžadován AdvP *stále* (*ještě*): *Ten byt je (stále) vyklizen, Kouření je tam (stále) zakázáno*; (b) *resultant state passives* (RStP), sdělující, že nějaká kontextuálně salientní událost druhu, jaký popisuje PasPart, už skončila, a výsledný stav je tedy nereverzibilní, platí navždy, a to je kontext, který blokuje AdvP *stále* (*ještě*): *Nádobí je (*stále) umyto, Oběd už je (*stále) uvařen*. V obou StP má *by*-fráze mnohem omezenější distribuci než v DějP, ale její výskyt není strukturálně blokován; srov.:

⁹ Problém této analýzy představují věty jako *Kdykoli je člověk pozván na recepci samotným prezidentem, má velkou radost*; za upozornění děkuji F. Štichovi; viz též Šticha (1986).

- (14) *Boty jsou zašpiněné (blátem / *Petrem) – TStP.*
*Kouření je tam zakázáno (zákonem / *Petrem) (TStP).*
- (15) *Chlapec je pokousán (psem / *naším Alíkem) (RStP).*
Diplom je podepsán (děkanem / panem prezidentem) (RStP).

2.3 Sémantické vlastnosti *by*-fráze

By-fráze má v češtině (a mnoha dalších jazycích) tutéž theta roli, jakou má externí argument¹⁰ aktivní věty: (a) agens nebo experiens, (b) kauzátor, (c) instrument, (d) posesor, (e) jiný.¹¹

(a) Ag(ens) nebo Exp(iriens), typicky realizovaný DP s rysy $\{[+HUM] / [-HUM] [+ANIM] [+KONTROLA\ NAD\ UDÁLOSTÍ]\}$, viz (16), nebo $\{[-ANIM] [+ČÁST\ TĚLA]\}$, viz (16a), nebo $\{[-ANIM] [+VLASTNÍ\ ENERGIE]\}$, viz (16b) aj., nebo Ag/Exp realizovaný DP s rysem $[+LOCUS]$, tj. označující místo (typicky názvy institucí, firem, států, měst, domů), v němž se nachází institucionální/týmový humánní agens s rysy $\{[+HUM] [+KONTROLA\ NAD\ UDÁLOSTÍ]\}$, viz (16c), neformálně: *parlament < poslanci v parlamentu*:

- (16) *Zákony jsou schvalovány poslanci.*
Už minutu jsem očicháván psem.
Vlhko je tam pociťováno úplně všemi.
- (16a) *Část rukopisu byla psána levou rukou.*
- (16b) *Byl vyzván počítačem k rychlému uložení dat.*
Počítače jsou často napadány viry.
Kvalita vody je ovlivňována teplotou vzduchu.
- (16c) *Zákony jsou schvalovány parlamentem.*

Rozdíl mezi homogenním humánním/animálním externím argumentem (16) a institucionálním teamovým externím argumentem (16c), vyplývající ze struktury rysů obou externích argumentů (viz výše), je často vidět právě v dlouhém pasivu:

- (16a') *Zákony jsou schvalovány poslanci / *v poslancích.*
- (16c') *Zákony jsou schvalovány parlamentem / v parlamentu.*

¹⁰ Externí argument je, velmi zjednodušeně řečeno, argument, který není argumentem slovesa (na rozdíl od interních argumentů), není tedy generován ve VP doměně, ale je do struktury zaváděn funkcí hlavou nad VP, ve specifikátoru hlavy analyzované jako v^0 , nebo Voice⁰.

¹¹ Různost theta rolí externího argumentu vyplývá, možná, z jeho tematické podspecifikace; je ovšem omezena tím, že typický externí argument je nositelem rysu $[INICIÁTOR]$. Potvrzení přichází taky od jmen derivovaných sufixem *-tel-*, který obsahuje rys $[+EXTERNÍ\ ARGUMENT]$: výsledek derivace, jméno denotující externí argument (*nomen agentis*), poskytuje taky různé theta role, např. agens (*sběratel*), posesor (*držitel*), nebo experiens (*obdivovatel*).

(b) Kauz(átor), vyjádřitelný DP s rysy {[-ANIM] [+VLASTNÍ ENERGIE]}, tj. typicky [+ŽIVEL/+SÍLA], viz (17), [+PSYCHOSOMATICKÝ STAV], viz (18), nebo DP s rysem [UDÁLOST], viz (19); srov. výše:

- (17) *Brána byla otevřena větrem.*
 (18) *Petr je buzen bolestí.*
Možná byl zaslepen láskou.
 (19) *Petr byl stále rušen Eviným chrápáním.*

Rozdíl mezi Ag a Kauz se ukazuje např. v tom, že Kauz se může objevit jako instrumentálová DP v antikauzativních strukturách, zatímco Ag (v češtině) nikoli:

- (20) *Brána se otevřela *Petrem / větrem.*

(c) Instrum(ent): Kontrast (21) × (22) ukazuje, že se dají rozlišovat (aspoň) dva typy Instrum (např. Alexiadou – Schäfer, 2006): Instrum (a), který je schopen působit sám o sobě, jestliže ho agens použil, viz (21); Instrum (b), který je pomocným nástrojem agentu během události, viz (22). Příklady ukazují, že jen Instrum (a) se může stát subjektem, a chovat se tedy jako externí argument, a tedy v pasivu jako *by-fráze*:

(21) <i>Ponorka byla zničena</i> _{Instrum} <i>bombou.</i>
<i>Diabetici jsou léčeni inzulínem.</i>	<i>Bomba zničila ponorku.</i>
<i>Inzulín léčí diabetiky.</i>
(22) <i>Pudink byl sněžen</i> _{Instrum} <i>lžičkou.</i>
<i>Oběť byla bodána dýkou.</i>	* <i>Lžička snědla pudink.</i>
* <i>Dýka bodala oběť.</i>

Už dlouho se také ví, že Instrum a Kauz se chovají různě: zatímco v pasivu je *by-fráze* vyjádřitelný Instrum (a), viz (21), nebo Kauz, viz (23), které jsou v aktivní větě podmětem, v aktivní větě s agentním subjektem nemůže být *by-fráze* vyjádřen Kauz, ale Instrum (a) i (b) ano, viz (24):

- (23) *Ponorka byla zničena* _{Kauz} *vichřicí* _{Kauz} *Vichřice zničila ponorku.*
 (24) *Teroristé zničili ponorku *vichřicí / bombou.*

Struktura (24) *Teroristé zničili ponorku vichřicí* je gramaticky správná, vynucuje ale interpretaci Instrum (a), tj. svět, v němž lidé ovládají vichřice.

Ze statusu Ag a Kauz jako typických rolí externího agentu a Instrum primárně jako adjunkt, který se, je-li Instrum (a), do pozice externího argumentu dostává (viz Alexiadou – Schäfer, 2006), plyne, že je-li v pasivu vyjádřen *by-fráze* Ag, může se v ní objevit pouze Instrum-adjunkt, nikoli už *by-frázový* Kauz:

- (25) *Ponorka byla zničena* _{Ag} *teroristy / *vichřicí* _{Kauz} *bombou.* _{Instrum}

(d) Posesor (ojediněle).

- (26) *Většina pozemků je vlastněna městem.*

By-fráze typu (d) má těžko specifikovatelnou theta roli v statických (typicky prostorových) relacích vyjadřovaných primárně dynamickým slovesem. Tyto struktury se dají sémanticky analyzovat jako stavové pasivum, ale protože obsahují primárně dynamické sloveso, dědí i jeho morfosyntaktické vlastnosti, tj. chovají se jako dějové pasivum (mohou obsahovat $_{\text{imperf}}$ PasPart a musí obsahovat *by*-frázi, která je nutná, protože jde o relace souvýskytu nebo inkluze, tj. Fig(ure)–Gr(ound) relaci, nemění pořadí konstituentů aj.):

<p>(27) $_{\text{Gr}}$ <i>Text je doprovázen</i> $_{\text{Fig}}$ <i>obrázky</i>
 <i>Cesta je lemována lípami</i>
 <i>Klenba je podpírána sloupy</i>
 <i>Skalní město je obklopeno horami</i>
 <i>Barva skel je tvořena kombinací zelené a bílé</i></p> | <p>$_{\text{Gr}}$ <i>Text doprovázejí</i> $_{\text{Fig}}$ <i>obrázky</i>
 <i>Cestu lemují lípy</i>
 <i>Klenbu podpírají sloupy</i>
 <i>Skalní město obklopují hory</i>
 <i>Barvu skel tvoří kombinace zelené a bílé</i></p> |
|--|---|

3 *By*-fráze v krátkém pasivu?

V krátkém pasivu (viz příklad (2)) je *by*-fráze foneticky nevyjádřena, takže je otázka, zda je, nebo není přítomna v syntaktické struktuře. Pro přítomnost foneticky nevyjádřené *by*-fráze v syntaktické struktuře krátkého pasiva poskytují pozitivní evidenci jazyková data. Příklad (28) je česká verze anglické věty Collinsovy (2018a, s. 3), která je gramaticky správná tehdy, je-li anafora (reflexivum *sebe*) ve své doméně vázána (podmínka A teorie vázání). To znamená, že v příkladu (28) musí být, ač foneticky nevyjádřena, syntakticky přítomna argumentová DP, která anaforu váže, a tou je právě (implicitní) externí argument (v syntaxi foneticky prázdná kategorie (e)mpty):

- (28) *Humor zaměřený e_i na sebe $_i$ je dobře přijímán ostatními.*

Tato analýza v teorii s interpretativní sémantikou zajišťuje, že příkladu (28) rozumíme právě tak, že antecedentem reflexiva *sebe*, poskytujícím mu na základě koindexace interpretaci, je nevyjádřený externí argument *e*, který má stejnou distribuci jako foneticky realizovaná *by*-fráze, tj. evidentní externí argument:

- (28a) *Humor zaměřený $jím_i$ na sebe $_i$ je dobře přijímán ostatními.*

Foneticky nevyjádřený externí argument v příkladu (28) má ovšem jiné referenční vlastnosti než externí argument vyjádřený DP s fonetickým obsahem. Lze totiž pozorovat, že podmnožina foneticky nevyjádřených argumentů je v syntaxi realizována foneticky prázdnou kategorií s rysem [INDEFINIT] / [GENERIC]; dobře je to vidět na kontrastu v pozici subjektu: e_{generic} *S poctivostí nejdál dojdeš* × Ty_{definit} *s poctivostí nejdál dojdeš*; $e_{\text{indefinit}}$ *V Brně odhalili sochu Franty Kocourka* × Oni_{definit} *v Brně odhalili sochu Franty Kocourka*. Úplně stejná distribuce *e* a DP s fonetickým obsahem v jedné a téže syntaktické pozici je i v příkladu (28) = e [INDEFINIT/GENERIC] × (28a) *jím* = [DEFINIT].

Silnou podporu pro existenci implicitního externího argumentu v krátkém pasivu poskytují také známé anglické příklady, které např. ukazují, že PRO v účelových větách kontroluje jak explicitní externí argument (foneticky realizovaný *by*-frází) v dlouhém pasivu, viz (29), tak implicitní externí argument *e* v krátkém pasivu, viz (30):

(29) *The books were sold by them_i [PRO_i to make money].*

(30) *The books were sold e_i [PRO_i to make money].*

Další data pro podporu, že také v krátkém pasivu je v syntaxi přítomen externí argument, využívají tzv. adjunktové fráze orientované na agens. Ty ukazují, že v krátkém pasivu (stejně jako v dlouhém pasivu) je – na rozdíl od antikauzativ – syntakticky přítomen agens, tj. typická role externího argumentu:

(31) *Lod' byla potopena [teroristy / e] úmyslně × Lod' se potopila [*teroristy / *e] *úmyslně.*

Tato data současně ukazují, že syntaktická struktura dlouhého pasiva a krátkého pasiva je stejná, neboť obě pasiva obsahují identickou porci syntaktické struktury, tj. [*být* + *-n/-t*-participium] a externí argument, ať s fonetickou realizací, nebo bez ní, v obou pasivech obsazuje stejnou syntaktickou pozici. Nabízí se pak přirozeně otázka, jaké vlastnosti má prázdná kategorie *e* v krátkém pasivu. Karlík (2019b) ukázal, že *e* realizující externí argument se dá analyzovat jako malé *pro_{indef}* (foneticky nerealizované DP-zájmeno s rysem [+INDEF(INITNOST)]); viz už výše v tomto oddílu:

(32) *Zákon je právě projednáván pro_{indef}* (= „někým“).

Srov. také příklad (33), ukazující referenční vlastnosti externěargumentového pro názorněji:

(33) *Jan_i pozval Pavla_j do kina, ale Pavel_j byl pozván pro_{def/indef} na party.*

Pro_{indef} je nositelem podspecifikovaných rysů [PERS], [NUM], [HUM], [ANIM]; specifikace jejich hodnot přichází od sémantických rysů VP, například:

(34) *Zákon je právě projednáván pro_{indef}* (pro = neurčený objekt s rysem [+HUM]).

(35) *Lod' byla zničena pro_{indef}* (pro = neurčený objekt s rysy [+HUM] / [-HUM] [+ANIM] / [+ZIVEL] / [+INSTRUMENT]).

(36) *Já budu zavražděn pro_{indef}* (pro_{indef} = neurčený objekt s rysy {[+HUM] [-1. os.]}), přičemž rys 1. os. je blokován syntakticky (pro není anafora).

4 Vlivné analýzy pasiva z hlediska foneticky vyjádřené *by*-fráze na základě uvedených dat

V tomto oddíle představím styl vlivných analýz pasiva (v angličtině, protože pro češtinu zatím neexistují) z hlediska toho, jak umějí derivačně zajistit, že *by*-fráze v pasivu je externí argument v aktivu obsazující podmětovou pozici ([Spec, vP]). Tento oddíl má tedy ukázat, že je-li v generativní gramatice více analýz nějakého jevu, které jsou stejně deskriptivně adekvátní, vítězí ta, která je adekvátní i explanatorně.

Původní analýzy pasiva, známé už z klasických gramatik (a využívané i v učebnicích cizích jazyků), reflektovaly fakt, že mezi pasivní větou a aktivní větou je formální souvztažnost a údajně taky sémantická identita (tu nechám stranou). V první fázi generativní gramatiky se toto pozorování odrazilo v teorii, že pasivní věty jsou výsledkem pasivizační/intranzitivizační transformace jádrových vět, a ty reprezentovaly struktury se syntaxí věty aktivní. Srov. analýzu pasiva Chomského (1957, s. 42–43, 78–81) ze začátku generativní teorie v (A), ukazující, že taková transformační analýza (v daném modelu gramatiky) zajišťovala, že v pasivní větě má *by*-fráze tutéž theta roli jako subjekt aktivní věty. Z tohoto hlediska je to – vzhledem k poznatku z pododdílu 2.3 – empiricky adekvátní analýza (teoretický problém je mj.: posun doprava NP_1 , přegenerování aj.):

- (A) If S_1 is a grammatical sentence of the form
 $NP_1 - Aux - V - NP_2$,
then the corresponding string of the form
 $NP_2 - Aux + be + en - V - by + NP_1$
is also a grammatical sentence.

Standardní netransformační analýzy pasiva vznikající v 80. letech 20. století jsou založeny na dvou předpokladech P: pro češtinu je formulovat následovně:

- P: (a) Pasivní sufix (v češtině *-n/-t-*) absorbuje externí theta roli.
(b) Pasivní sufix (v češtině *-n/-t-*) blokuje přidělení Akuzu přímému objektu.

V češtině je (a) obligátní, tj. pasivum je derivováno na bázi substruktury obsahující externí argument, (b) je podmíněno přítomností tranzitivního slovesa, u intranzitiv se přirozeně neuplatňuje. Předpoklady (a) a (b) jsou ve vztahu shodném s Burziovou generalizací. Podle předpokladu (a) absorbovaný externí argument nemůže stoupat do [Spec, TP], hnán tam, není-li absorbován, EPP (*extended projection principle*, tj. dost problematickou chomskyánskou hypotézou, že CP (klauze) musí mít rys [N/D] v subjektové pozici [Spec, TP]; viz Chomsky, 1981). Pokud je přímým objektem DP-argument, nemaje podle předpokladu (b) pád, vystoupá ve větě s Aux (iliárem) *být* do jeho argumentem neobsazené pozice [Spec, TP], hnán tam zase EPP, a zanechá v původní pozici stopu (t)race. Pokud je Aux vybaven rysem [+TENSE], získá Nom(inativ) (a tím projde pádovým filtrem a může být foneticky vyjádřen): *Škola_i je opravována t_i*. Je-li Aux s rysem [-TENSE], nemůže získat v této pozici objektový DP-argument Nom, a zůstává tak v této pozici bez fonetické realizace *Škola_i se zdá t_i být opravována t_i* (nadzvednutí); *Škole_i by neprospělo PRO_i být opravována t_i dlouho* (kontrola).¹²

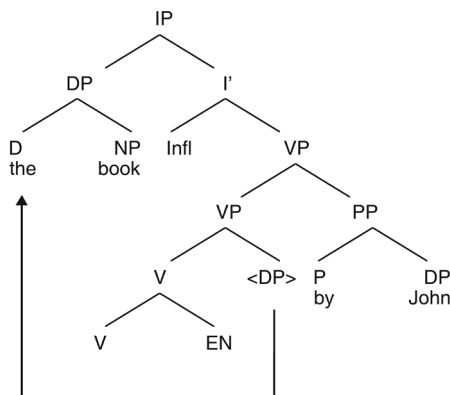
¹² Pro základní vysvětlení pojmů nadzvednutí (*raising*) a kontrola (*control*) viz např. příslušná hesla Taraldsen Medové (2017) a Karlíka a Taraldsen Medové (2017) v Novém encyklopedickém slovníku češtiny, který je dostupný i online.

Pokud je přímým objektem klauze, tj. CP-argumentem, musí v původní pozici přímého objektu zůstat, protože CP nemají rys [D] a nepodléhají pádovému filtru. Věta tedy získá v pozici [Spec, TP] auxiliáru *být* expletivní subjekt, jehož vložení je zase hnáno EPP, tj. s rysem [+D] (v češtině jako pro drop jazyku může být bez fonetické realizace): ^{expl. subjekt}[*Ono / pro*] *bylo oznámeno*, ^{CP-přímý objekt}[*že Petr prohrál*].

Ve zkrácené relativní větě je PasPart bez Aux (a tedy bez její [Spec, TP]), a v této zkrácené relativní větě tedy DP-přímý objekt slovesa získává pád mechanismem, jímž jsou pády ve větě přidělovány (podle té které teorie); mimochodem: je to jediná konstrukce, v níž musí mít PasPart dlouhé shodové koncovky:

- (37) [(*Zedníky*) opravovaná / **opravována škola*] se těší zájmu veřejnosti.
 [(*Zedníky*) opravovanou školu] ukázali v televizi.
 V novinách psali [o (*zedníky*) opravované škole].

Strom S_1 ukazuje styl analýzy pasiva tranzitivního slovesa založené na předpokladech (a) a (b): Derivace pasiva je tedy v takto konstruovaných teoriích (v různých verzích teorie G&B) determinována interakcí principů univerzální gramatiky (theta-kritérium, pádový filtr, *move alpha*) a *by*-fráze je v této teorii syntaktický adjunkt. Styl analýzy ukazuje strom na obrázku 1 převzatý z Collinse (2005, s. 82):

Obrázek 1: Ukázka stylu analýzy pasiva tranzitivního slovesa založené na předpokladech (a) a (b) uvedených výše.

Pro cíle, které v článku sleduji, je podstatné, že otázka, jak získává v pasivu *by*-fráze tematickou interpretaci externího argumentu, není touto analýzou uspokojivě řešena. Např. klasická Jaeggliho (1986) analýza anglického pasiva předpokládá, že externí theta roli získá *by*-PP operací zvanou transmise od pasivního sufixu, který ji absorbuje (viz (a)) a *by* pak přidělí tuto roli svého DP komplementu. *By*-fráze tedy podle této analýzy není vůbec argumentem přidělovaným v (rozšířené) V-projekci,

nýbrž v PP od P. Dodám, že relevantní roli $_p$ by při interpretaci agentu najdeme v řadě jiných teorií, např. u Fillmora (1977).¹³

Analýzy ve stylu, jehož jednu verzi představuje Jaeggli (1986), se lingvistům nelíbí také, nebo hlavně proto, že jsou v rozporu s hypotézou známou pod zkratkou UTAH (viz např. Collins, 2005). Přijme-li se idea UTAH (*Uniformity of Theta-Assignment Hypothesis* (Baker, 1988, s. 46)), říkájí, že identické tematické vztahy mezi jednotkami jsou reprezentovány identickými strukturními vztahy na D-struktuře (v teoriích majících D-strukturu k dispozici), znamená to, že každá syntaktická pozice uvnitř rozšířené vP je asociována s určitou theta rolí. Znamená to tedy, že je-li *by*-fráze v dlouhém pasivu externím argumentem, musí být zaváděna do struktury ve stejné syntaktické pozici jako externí argument ve verbální struktuře s aktivní morfologií (viz např. Collins, 2005; Angelopoulos – Collins – Terzi, 2018; jiná analýza viz Bruening, 2012).

Pro analýzu pasiva to mj. znamená, že *by*-fráze v pasivní větě musí být generována v takové syntaktické pozici, která je citlivá vůči principu A teorie vázání, licencující v doméně reflexivum: Anglický příklad (38), uváděný Angelopoulosem, Collinsem a Terzim (2018), to potvrzuje a kontrast (38) × (38a) současně ukazuje, že $_{pp}[_p \text{ by } [_{DP} DP]]$ nebo DP-komplement v $_{pp}[_p \text{ by } [_{DP} DP]]$ v příkladě (38) je i syntakticky argument, nikoli adjunkt, jímž je $_{pp}[_p \text{ for } [_{DP} DP]]$ v (38a):

(38) *The packages were sent by the children_i to themselves_i.*

(38a) **The packages were sent for the children_i to themselves_i.*

České obdobné příklady se chovají stejně, podle informace od rodilých mluvčích s preferencí komplexních reflexiv:

(39) *Balíky byly poslány dětmi_i sobě_i / jim samým_i / sobě samým.*

(39a) **Balíky byly poslány pro děti sobě / jim samým / sobě samým.*

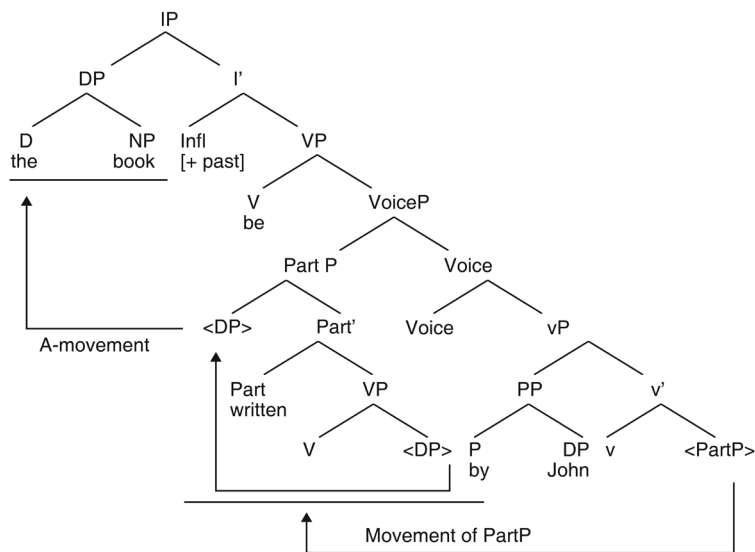
Příklad (40) pak představuje kontext, v němž jsou dva kandidáti pro vázání reflexiva, a v takových případech je „slabé“ komplexní reflexivum pro vázání *by*-fráze nutné:

(40) *Kusy kovu_i byly magnetem_j přitahovány k sobě_i / sobě samým_i / k jemu samému_j.¹⁴*

Zajištění identity theta role *by*-fráze v pasivu a subjektu aktivní věty (vynucované hypotézou UTAH) nabízí několik analýz; mezi analýzami zajišťující tuto identitu derivačně je vlivná Collinsova (2005; 2018b) tzv. *smuggling analysis*. Ukazuje ji strom na obrázku 2, převzatý z Collinse, (2005, s. 92):

¹³ Za upozornění na Fillmora (1977) děkuji jednomu z recenzentů.

¹⁴ Komplexní reflexiva nebyla, pokud vím, v české lingvistice dosud analyzována. Data v příkladech (39) a zvláště (40) vedou nicméně k potvrzení intuitivní hypotézy, že silná komplexní reflexiva (typu „reflexivum – reflexivum“, např. *sám sebe / sebe samého*) mají jinou distribuci než slabá komplexní reflexiva (typu „zájmeno – reflexivum“, např. *jeho samého*). Analýzu zatím neznám.

Obrázek 2: Ukázka stylu tzv. smuggling analysis podle Collinse (2005; 2018b).

Strukturní pozice, v níž je v pasivní struktuře generován externí argument (tj. *by*-fráze), musí být [Spec, vP] (viz pozn. 8), a tedy nad strukturou, v níž je generováno PasPart (v této teorii generované jako komplement v. PasPart se tedy musí posunout nad tuto pozici (viz ve stromě „Movement of PartP“), jak o tom svědčí empirie, že (i v češtině) neutrální pořádek je s posunem (41) a příznakový pořádek bez posunu (41a):

- (41) *Petr byl chválen_i Pavlem t_i.*
 (41a) *Petr byl Pavlem chválen.*

Interní argument se (podobně jako v jiných teoriích) A-posunem dostává do pozice [Spec, TP/IP] hnán tam EPP (viz výše); proto DP *Petr* končí derivaci v pozici subjektu, tj. [Spec, TP/IP].

Strom na obrázku 2 neukazuje (ale dovoluje) závěr, že je-li interním argumentem nikoli DP, ale CP (tj. klauze), která se nemůže posunout do [Spec, IP/TP], protože nemá rys [D], který takový posun vynucuje (viz výše), tato CP posun PasPart blokuje; to derivuje neutrální slovosled (42), příznakový slovosled (42a) a maximálně příznakový slovosled (42b):

- (42) *(Ono) bylo prezidentem oznámeno, že v lednu bude amnestie // Prezidentem bylo oznámeno, že v lednu bude amnestie.*
 (42a) *(Ono) bylo oznámeno prezidentem, že v lednu bude amnestie.*
 (42b) *(Ono) bylo oznámeno, že v lednu bude amnestie, prezidentem.*

5 Shrnutí

Studie měla ukázat tři asi nejnápadnější teorie pasiva (existují v různých modifikacích): Chomského (1957), Jaeggliho (1986) a Collinsovu (2005). Snažila se jimi navrhované analýzy pasiva pozorovat z hlediska jejich adekvátnosti vzhledem k syntaktickým a sémantickým vlastnostem *by*-fráze v českých dlouhých pasivech. Ukázalo se, že i čeština dodává empirické potvrzení toho, že z tohoto hlediska nejadekvátnější analýza pasiva je ve stylu Collinse (2005) a Collinse (2018b), zvláště proto, že přirozeně vysvětluje empiricky zjištěnou tematickou interpretaci *by*-fráze (tj. její tematickou identitu s rovněž empiricky zjištěnou tematickou interpretací [Spec, vP]-subjektu aktivní struktury) a omezení distribuce *by*-fráze na struktury pasivní.

LITERATURA

- ALEXIADOU, Artemis – ANAGNASTOPOULOU, Elena – SCHÄFER, Florian (2018): Passive. In: Norbert Hornstein – Howard Lasnik – Prityy Patel-Grosz – Charles Yang (eds.), *Syntactic Structures after 60 Years: The Impact of the Chomskyan Revolution in Linguistics*. Berlin – Boston, MA: De Gruyter Mouton, s. 403–427.
- ALEXIADOU, Artemis – SCHÄFER, Florian (2006): Instrument subjects are agents or causers. In: Donald Baumer – David Montero – Michael Scanlon (eds.), *Proceedings of the 25th West Coast Conference on Formal Linguistics*. Somerville, MA: Cascadilla, s. 40–48.
- ANGELOPOULOS, Nikos – COLLINS, Chris – TERZI, Arhonto (2018): *Passive By-Phrases in Greek and English: Adjuncts or Arguments?* [online]. Cit. 2. 1. 2020. <<https://ling.auf.net/lingbuzz/004208>>.
- BAKER, Mark Cleland (1988): *Incorporation: A Theory of Grammatical Function Changing*. Chicago, IL – London: The University of Chicago Press.
- BRUENING, Benjamin (2012): By-phrases in passives and nominals. *Syntax*, 16(1), s. 1–41.
- CAHA, Pavel (2017): Pasivní participium. In: Petr Karlík – Marek Nekula – Jana Pleskalová (eds.), *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny* [online]. Brno: Masarykova univerzita. Cit. 2. 1. 2020. <https://www.czechency.org/slovník/PASIVNÍ_PARTICIPIUM>.
- COLLINS, Chris (2005): A smuggling approach to the passive in English. *Syntax*, 8(2), s. 81–120.
- COLLINS, Chris (2018a): *On the Phi-Features of the Implicit Argument in the Passive* [online]. Cit. 2. 1. 2020. <<https://ling.auf.net/lingbuzz/004331>>.
- COLLINS, Chris (2018b): *The Theta-Criterion, UTAH and the Projection of External Arguments in the Passive* [online]. Cit. 2. 1. 2020. <<https://ling.auf.net/lingbuzz/004351>>.
- GIGER, Markus (2003): *Resultativa im modernen Tschechischen: Unter Berücksichtigung der Sprachgeschichte und der übrigen slavischen Sprachen*. Bern: Peter Lang.
- HUDOUSKOVÁ, Andrea (2016): *Reflexive Clitics in Czech*. München: LINCOM.
- CHOMSKY, Noam (1957): *Syntactic Structures*. The Hague: Mouton.
- CHOMSKY, Noam (1981): *Lectures on Government and Binding*. Dordrecht: Foris.
- FILLMORE, Charles J. (1977): The case for case reopened. In: Peter Cole – Jerrold M. Sadock (eds.), *Syntax and Semantics: 8, Grammatical Relations*. New York, NY – San Francisco, CA – London: Academic Press, s. 59–82.
- JAEGGLI, Osvaldo A. (1986): Passive. *Linguistic Inquiry*, 17(4), s. 587–622.
- KARLÍK, Petr (2004): Pasivum v češtině. *Slovo a slovesnost*, 65(2), s. 82–113.

- KARLÍK, Petr (2012): Brzdy pasiva. *Opera Slavica*, 22(Suppl.), s. 57–65.
- KARLÍK, Petr (2019a): Škála nominalizací. In: Petr Malčík – Petr Karlík (eds.), *Svět podle Grepla: Prof. Miroslavu Greplovi k devadesátým narozeninám*. Brno: Host, s. 91–110.
- KARLÍK, Petr (2019b): Externí argument v pasivní struktuře v češtině (a jině). In: *Přednášky a besedy z LII. ročníku Letní školy slovanských (bohemistických) studií*. Brno: Masarykova univerzita, s. 126–142.
- KARLÍK, Petr – TARALDSEN MEDOVÁ, Lucie (2017): Kontrola (control). In: Petr Karlík – Marek Neku-la – Jana Pleskalová (eds.), *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny* [online]. Brno: Masarykova univerzita. Cit. 2. 1. 2020. <<https://www.czechency.org/slovník/KONTROLA>>.
- KEENAN, Edward L. – DREYER, Matthew S. (2007): Passive in the world's languages. In: Timothy Shopen (ed.), *Language Typology and Syntactic Description*. Cambridge et al.: Cambridge University Press, s. 325–361.
- KIPARSKY, Paul (2013): Towards a null theory of the passive. *Lingua*, 125, s. 7–33.
- KRATZER, Angelika (2000): Building statives. In: Lisa J. Conathan – Jeff Good – Darya Kravitskaya – Alyssa Wulf – Alan Chi Lun Yu (eds.), *Proceedings of the Twenty-Sixth Annual Meeting of the Berkeley Linguistics Society: General Session and Parasession on Aspect*. Berkeley, CA: Berkeley Linguistics Society, s. 385–399.
- MEDOVÁ, Lucie (2009): *Reflexive Clitics in the Slavic and Romance Languages: A Comparative View from an Antipassive Perspective* [Ph.D. dissertation]. Princeton, NJ: Princeton University.
- NEDJALKOV, Vladimir P. – JACHONTOV, Sergej Je. (1988): The typology of resultative constructions. In: Vladimir P. Nedjalkov, *Typology of Resultative Constructions*. Amsterdam – Philadelphia, PA: John Benjamins, s. 3–62.
- PALANCAR, Enrique L. (2002): *The Origin of Agent Markers*. Berlin: Akademie Verlag.
- SIEWIERSKA, Anna (1984): *The Passive: A Contrastive Linguistic Analysis*. London: Croom Helm.
- SIEWIERSKA, Anna (1988): The passive in Slavic. In: Masayoshi Shibatani (ed.), *Passive and Voice*. Amsterdam – Philadelphia, PA: John Benjamins, s. 243–290.
- ŠTÍCHA, František (1986): Systémový a funkční status konstrukcí s n/t-ovými participii v současné češtině. *Slovo a slovesnost*, 47(3), s. 177–185.
- ŠTÍCHA, František et al. (2013): *Akademická gramatika spisovné češtiny*. Praha: Academia.
- TARALDSEN MEDOVÁ, Lucie (2017): Nadzvednutí (stoupání, raising). In: Petr Karlík – Marek Neku-la – Jana Pleskalová (eds.), *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny* [online]. Brno: Masarykova univerzita. Cit. 2. 1. 2020. <<https://www.czechency.org/slovník/NADZVEDNUTÍ>>.
- VESELOVSKÁ, Ludmila – KARLÍK, Petr (2004): Analytic passives in Czech. *Zeitschrift für Slawistik*, 49(1), s. 163–236.
- WANNER, Anja (2009): *Deconstructing the English passive*. Berlin – New York, NY: Mouton de Gruyter.

Ústav českého jazyka FF MU
 Arna Nováka 1, 660 88 Brno
 pkarlik@phil.muni.cz